

М. П. Жуковський

Капулівка

КАПУЛІВКА – село Нікопольського району [Дніпропетровської області](#). Підпорядк. Покров. сільс. раді. Знаходиться на правому березі [Дніпра](#) ([Каховського водосховища](#)), за 19 км від райцентру та за 4 км від с. Покровське. Площа 3,86 км². Насел. 2053 особи (2001), переважно українці. В околицях К. досліджено енеоліт. могильник 5–4 тис. до н. е., поселення доби бронзи 2 тис. до н. е., скіфське 4–3 ст. до н. е. та черняхів. культури 2–4 ст. У 16 ст. тер. сучас. села pobl. р. Чортомлик і прилеглих плавнів Дніпра активно освоювали запороз. козаки. 1594 на о-ві Базавлук, у гирлі Чортомлиц. Дніприща, запорожці заснували Базавлуц. Січ. До її зруйнування 1638 польс. військами козаки здійснили низку потужних мор. і сухопут. походів на Крим. ханство та Осман. імперію, вона була центром антипольс. повстань 1625, 1630, 1635, 1637–38. З Базавлуц. Січчю пов'язана діяльність гетьманів С. Кішки, П. Конашевича-Сагайдачного, М. Жмайла, І. Сулими, Т. Федоровича (Трясила), Я. Остряниці. 1652 козаки на чолі з кошовим отаманом Лутаєм заснували Січ на п-ові pobl. гирла р. Чортомлик. Пізніше рів, яким була обкопана Чортомлиц. Січ, перетворився на протоку, що призвело до виникнення о-ва Чортомлик. З Чортомлиц. Січчю пов'язана діяльність видат. козац. полководця І. Сірка (? – 1680), який організував понад 50 успіш. походів проти турків, татар і поляків. Чортомлиц. козаки брали участь у Крим. і Азово-Дніпров. походах у 1680–90-х рр., Пн. війні (від 1700), повстанні гетьмана І. Мазепи 1708–09. Після останнього рос. війська ліквідували Чортомлиц. Січ. Згодом на її місці виникли козац. зимівники, які проіснували до зруйнування 1775 рос. військами Нової Січі. Царська влада утворила з них с. Капилівка (місц. насел. ще від початку називало його К.; від тюрк. капу – вхід, ворота). К. належала князю В'яземському, потім – барону Штигліцу. 1859 тут був 101 двір, проживало 684 особи, 1908 – відповідно 320 і 2133. Історією Чортомлиц. Січі та діяльністю І. Сірка (як і значна кількість ін. старшини був похов. на козац. кладовищі pobl. Січі) цікавилася багато діячів укр. і рос. культури. Зокрема 1827 у К. побував О. Стороженко, 1845 – А. Скальковський, 1857 – О. Афанасьєв-Чужбинський, 1872 – І. Карелін, 1873 – М. Костомаров, 1880 – І. Рєпін і В. Сєров. Від 1882 до серед. 1930-х рр. село неодноразово відвідував Д. Яворницький. Під час воєн. дій 1918–20 влада неодноразово змінювалася. У 1920–30-х рр. насел. К. зазнало знач. втрат унаслідок розкуркулення та репресій. Жит. потерпали від голодомору 1932–33. У 1940 налічувалося 527 дворів, мешкало 2003 особи. Від серпня 1941 – під нім.-фашист. окупацією. 8–9 лютого 1944 у боях за визволення К. загинуло 94 рад. воїни.

У серед. 1950-х рр. о-ви Базавлук і Чортомлик з рештками січових укріплень та частина села були затоплені Кахов. водосховищем. 1965 могилу І. Сірка оголошено пам'яткою респ. значення. Через 2 р. під приводом збереження від руйнації Кахов. водосховищем її перенесено за 1,3 км на Пн. до підніжжя кургану Сторожова могила. 1990 побл. могили І. Сірка відбулося відзначення 500-річчя укр. козацтва. За переписом 1989, насел. складало 2200 осіб. Нині у К. – філія Нікопол. ліцею, заг.-осв. школа, дитсадок; клуб. Встановлено пам'ятні знаки жертвам голодомору 1932–33, мешканцям села (81 особа), які загинули на фронтах 2-ї світової війни. Серед видат. уродженців – Герой Радянського Союзу А. Матюк, повний кавалер ордена Слави Р. Щуренко.

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Капулівка / М. П. Жуковський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-9499>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).